

Popüler Dil Tartışmaları ve Dilciler

Dilbilgisi, yazım, dil eğitimi ve öğretimi; eğitim, bilim, medya ve edebiyat dili, dil yanlışları, iş yeri adları; yabancı kelimeler gibi doğrudan dilciliği ilgilendiren yığınla güncel tartışma konusu vardır. Bunları yazarlar, aydınlar, “dil zaptiyeleri”, dilciler, bazı kurumlar vb. gündemde tutmaktadır.

Dil herkesin ilgisini çeker; çünkü insan, bu özelliğiyle diğer canlılardan ayrılır. Bebeğinin neler söylediğini anlatan anne ile öğrenci yazılısını düzelten öğretmen özü itibarıyla dille ilgilenir. Sağlıklı her insanın dil hakkında doğal bir bilgisi vardır. Bu bilgi olmadan anlaşma olmaz. Dilciler bu bilgiyi anlamaya ve tanımlamaya çalışır. Ancak karmaşık ve soyut bir olgu olan dil, incelenmesi en zor konulardandır.

Popüler dil tartışmalarına dilcilerin katılmadığı, görüşlerine yeterince başvurulmadığı kanaatinde değilim. Türkçenin yozlaştığı, iş yeri ve ürün adlarının dilimizi kirlettiği gibi yanlış görüşlere dilcilerin katkısı büyüktür. Belli gazete ve televizyonlarda görünmeseler de fikirlerini başkalarıyla paylaşacak imkanlara sahiptirler. Dilcilerden, popüler konuları daha süslü kelimelerle dile getirmeleri beklenir. Önemli bir bölümü bu beklentileri karşılar, sıkça özü itibarıyla tartışmaları derinleştirmeyen, amatörlerinkinden farksız, tutarsız görüşleri savunurlar. Mesela sevilen konulardan yabancı kökenli iş yeri adları, bir dil sorunu değil, bir sosyal sorundur.

Popüler tartışmalar belli konular etrafında dönüp durur: Yabancı kelimeler, iş yeri adları, bireysel yanlışlar, standarttan sapan yazım ve söyleyiş; “şapka”, bitişik - ayrı yazma, kesme işareti vb. Dil durumunu anlayıp, tanımlamaya çalışmak çok daha verimli olacakken her türlü değişime karşı çıkan kuralcı, yasakçı yaklaşımlar tartışmaları ister istemez zorlaştırır.

Tartışmalarda dilden sıkça standart dil anlaşılır. Oysa standart dil, dilin bir gerçekleşme biçimidir, tek biçimi değildir. Devlet idaresi, eğitim gibi bazı alanlarda

önemlidir. Dildeki diğer türlerden ayrıldığı yönler vardır. Kodlanmıştır, “doğru” biçimler yazım kılavuzu, sözlükler gibi başvuru kaynaklarında yer alır. Prestiji yüksektir. Öncelikle yazılıdır; standart bir konuşma dili olup olmayacağı tartışmaya açıktır. Yerel ve sosyal iz taşımaz. Diğer varyantlardaki değişmelerde yön göstericidir. Geniş geçerlilik ve işlev alanına sahiptir. Resmi, yarı resmi ortamlarda kullanılması beklenir. Yasal yetkili kurumların desteğine sahiptir. Okullarda öğretilir vb. Yanlış bir biçimde ana diliyle eş tutulur. Ana dili, anne karnında başlayan bir süreçle ailede, çevrede zahmetsizce edinilir. Standart dil ise okullarda kazanılan bir beceridir.

Standart dile dair düzenlemeler daha çok yazımla ilgilidir. Yazımda tek “doğru” vardır; söz diziminde ve kelime seçiminde yoktur. Standart yazım doğru-yanlıştan çok karar vermeyle ilgilidir: *dilbilim, dil bilim; yapıyor, yapıyo* yazılışları, birinin doğru kabul edilmesi dışında işlev ve anlamca eşdeğerdir.

Yazım kurallarını belirlemek bireylerin veya yetkisi olmayan kurumların yapabileceği bir şey değildir. Dünyanın en iyi yazım kılavuzu da olsa yaptırım gücü olmayan biri tarafından hazırlanan kılavuza uymak için bir neden yoktur.

Standart Türkçe yazım kurallarını belirleme yetkisi TDK’nındır. TDK; imkanları, yöneticilerinin ilgi, bilgi ve becerileri dahilinde etkin olmaya çalışmaktadır. Yasasının yıllardır çıkmaması, yetersiz kadrosu, bazı uygulamaları gibi nedenler etkinliğini kısıtlamaktadır.

Kural koyucu olarak TDK, dilcilerin aksine, normatif bir tavır takınmak, kuralları savunmak durumundadır. Ancak yaptırım gücü yoktur. Buna karşılık eğitimden sorumlu olan MEB, ÖSYM gibi kurumların yaptırım güçleri vardır: Kurallara uymayanlar düşük not alır, sınavda başarısız olur vs. MEB, eğitimde TDK *Yazım Kılavuzu*’nun son baskısına esas almaktadır.

Yazım kılavuzunun sürekli güncellenmesi, değişen konuşma diliyle değişime kapalı yazı dili arasındaki uçurumu giderme bakımından doğru olsa da, eğitimde tutarsızlık yaratmakta, kılavuza güveni sarsmaktadır.

Nurettin Demir, Başkent Üniversitesi